

*Р. В. Міхель,*

*к. е. н., молодший науковий співробітник відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій, ДУ "Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України"*

## МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УЧАСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ У ФІНАНСОВИХ ПРОГРАМАХ ЄС В КОНТЕКСТІ ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

*R. Mikhel,*

*PhD in economics, Junior research scientist of the Department of Development of the Industrial Sphere of the Region and Investment of the Institute of Regional Research named after M.I. Dolishnij of the NAS of Ukraine*

**PARTICIPATION OPPORTUNITIES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF WESTERN UKRAINE REGIONS IN THE EU FINANCIAL PROGRAMMES AFTER THE ENACTMENT FREE TRADE AREA BETWEEN UKRAINE AND THE EU**

*Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриває для українських підприємств низку можливостей, зокрема участь у програмах фінансування ЄС. У статті проаналізовано спектр дії нових програм фінансування, доступ до яких відкрився для України лише із входом в дію поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі. Підприємства Західного регіону України, здавалося б, мають порівняльні переваги, адже знаходяться географічно близько до країн-членів ЄС. Проте аналіз уже існуючих програм фінансування доводить протилежне. Відкриття нових програм фінансування має дати поштовх для розвитку промисловості Західного регіону України та підвищення її конкурентоспроможності.*

*The signing of the Association Agreement between Ukraine and the EU opens for Ukrainian enterprises a number of opportunities, including participation in the EU funding programs. The article analyzes the spectrum of the new financing programs, access to which was opened for Ukraine only after deep and comprehensive free trade area has entered into force. Enterprises in Western Ukraine apparently, have comparative advantages as they are geographically closer to the EU member states. However, analysis of existing funding programs proves the opposite. The opening of new financing programs should give impetus to the development Western Ukraine industry and increase its competitiveness.*

*Ключові слова: Угода про асоціацію Україна-ЄС, зона вільної торгівлі, промисловість західного регіону, фінансові програми ЄС, ЄБРР, Горизонт-2020.*

*Key words: Association Agreement EU-Ukraine, free trade area, the industry of the Western Ukraine region, EU financial programs, EBRD, Horizon 2020.*

### ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Угода про асоціацію відкрила новий етап взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом (ЄС), що в першу чергу передбачає політичну асоціацію та економічну інтеграцію, а також залишає потенціал для подальших перетворень. Ця угода відкриває можливості для розвитку динамічних відносин між Україною та ЄС в контексті дії зони вільної торгівлі, зокрема в сфері галузевого співробітництва у більш ніж 30 сферах таких, як енергетика, транспорт, захист навколишнього середовища, співпраця у сфері промисловості та малого і середнього бізнесу (МСП), соціальний розвиток та захист, рівноправ'я, захист прав споживачів, освіта, навчання і молодіжна політика, а також культурне співробітництво.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС відкриває низку можливостей для промислового сектора України, зокрема і Західного регіону. Безпосередня близькість Західних областей України з Європейським Союзом не може не ство-

рити сприятливого середовища для розвитку економічного потенціалу регіону. Для цього ЄС відкриває низку можливостей для України, розвиваючи та розширюючи уже існуючі програми співпраці (як, наприклад, Європейська політика партнерства), започатковуючи дотаційні фінансові програми (Програма спеціальних заходів підтримки та розвитку малих та середніх підприємств), надає можливості участі у фінансових програмах Європейського банку реконструкції та розвитку, а також регіональних програмах ЄС. У розділі V Угоди міститься також пункт про транскордонне та регіональне співробітництво, участь у проектах і програмах європейських агенцій на основі поступового наближення законодавства України до правил ЄС, а також, де доцільно, до міжнародних норм і стандартів [4].

### АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням промисловості західного регіону України в контексті дії зони вільної торгівлі займалися такі ук-

раїнські вчені як В. Борщевський, Т. Васильців, В. Геєць, С. Щук, Н. Мікула, А. Мокій, Ю. Пахомов, М. Флейчук, В. Швець, В. Якубів та інші. Проте ще недостатньо вивченим залишається питання можливостей участі у програмах фінансування промисловості України Європейським Союзом.

## МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження можливостей участі промислових підприємств Західного регіону України у фінансових програмах ЄС після підписання Угоди про асоціацію.

## ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Беручи до уваги досвід наших західних сусідів, які пройшли всі етапи інтеграції з ЄС, стає зрозумілим, що підписання Угоди про асоціацію є одним з ключових моментів. Так, наприклад, важливим чинником успіху макроекономічних перетворень у Польщі була допомога ЄС у рамках програми Phare (Poland and Hungary Assistance for Restructuring their Economy). Реалізація програми, як програми ЄС, розпочалася відповідно до положення Європейської Ради від 23 грудня 1989 року. Початково ця програма була створена для Польщі та Угорщини, як двох країн, які найбільш просунулися у процесі реформ. Проте згодом у програму були введені усі країни-кандидати до вступу в ЄС.

Загальна сума видатків в 1990—1994 роках становила 1011,6 млн євро з 4248,5 млн євро загальної квоти. З них 24% були виділені на розвиток приватного сектора та для підтримки підприємств, 19% — на розвиток інфраструктури, 16% — на реструктуризацію сільськогосподарського сектора, 16% — на освіту, охорону здоров'я і наукові дослідження, 8% — на охорону навколишнього середовища та ядерну безпеку, 7% — на реформи державного управління, 3% — на розвиток соціального захисту та зайнятості, 3% — на інше.

У наступних роках (1995—1999 роках) програма Phare була дещо модифікована і достосована до потреб Центрально-Східної Європи, а також її інтеграції з ЄС. Допомога спрямовувалася на підтримку розвитку малих і середніх підприємств, розвиток банківського сектора та митних служб.

Дії, що належать до компетенції програми Phare, були здебільшого синхронізовані з діяльністю Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку і Світового банку. Оскільки допомога в рамках Phare мала безоплатний характер, то кошти, які надходили з перелічених вище установ, переказували у формі кредитів на думку преференційних засадах [14, с. 110].

Відповідно до положень Agenda 2000 з 2000 року почали працювати для десяти країн-кандидатів ще два нових проекти підготовки до вступу — ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) і SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development). Їхнє завдання передусім полягало у підготовці виконання країнами умов, які уможливили доступ до фондів країн-членів ЄС. У так званий перехідний період (2000—2003 рр.) на фінансування програм Phare, ISPA та SAPARD було надано близько 5 млрд євро [12]. Загалом у період з 1990 по 2003 рік Польща отримала від ЄС підтримку на суму 7 млрд євро.

Вміле застосування структурних реформ та підтримка ЄС значно підвищили рівень життя польського населення. Водночас інфляція та безробіття перебувають на помірно низькому рівні. Програма "Стратегія для Польщі" сприяла спрямуванню економіки на шлях швидкого зростання. Були досягнені деякі принципи соціальної ринкової економіки: поєднання підвищення ефективності виробництва зі справедливим розподілом прибутків. У результаті у 1994—1997 роках реальний ВВП на душу населення зріс від 6,4 до 28%. Тоді поляків, які повернулися на батьківщину, було набагато більше, ніж тих, хто виїжджав. Цей період характеризувався становленням партнерського інституційного порядку шляхом створення переговорної системи за участі соціальних партнерів (особливо профсоюзів), підприємців та уряду. Приклад Польщі доводить, що євроінтеграційний вектор розвитку суспільства дає поштовх економіці країни. Якщо на початку трансформаційних перетворень Польща і Україна мали приблизно однакові стартові позиції, досить схожу структуру економіки, подібне складне геополітичне положення та поляризовану політичну систему, то тепер їх стан економічного розвитку значно відрізняється.

Для згладжування надмірних диспропорцій та сприяння соціальному та територіальному єднанню на східних кор-

донах Європейська комісія започаткувала у 2007 році Європейський інструмент сусідства та партнерства, в рамках якого діють програми прикордонного співробітництва для окремих прикордонних макрорегіонів, які охоплюють територію здебільшого західних областей України (Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську та Чернівецьку області області) та прикордонні регіони Польщі, Угорщини, Словаччини та Румунії.

Проте, як зазначається у аналітичному звіті Проекту ЄС "Підтримка політики регіонального розвитку в Україні", ефект від реалізації цих програм не є однозначним, і в певних сферах та на певних територіях було досягнуто більш значного результату, ніж в інших. Відповідно до досліджень-оцінок, проведених коштом ЄС, в останні роки визначено, що найбільший успіх досягнуто в порівняно великих інфраструктурних проектах, які спрямовані на вирішення проблем комунальної сфери (очистка стоків), водозабезпечення, енергобезпеки та енергоефективності, боротьби зі стихійними лихами, охорони територій навколо великих річок та ін. [3, с. 183].

У лютому 2008 року ЄС і Україна розпочали переговори щодо основних елементів Угоди про асоціацію, що охоплює поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, політична частина якої була підписана 21 березня 2014 року, а економічна — 27 червня 2014 року.

Реалізація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (вступила в силу в січні 2016 року), потягне за собою реалізацію низки реформ, і відкриє можливості для досягнення значних додаткових переваг для України, не тільки в її зовнішній торгівлі, а й у покращенні інвестиційного клімату. Важливою частиною додаткової допомоги, яку надають головним чином міжнародні фінансові інституції, як і у випадку Польщі та Угорщини, націлені на реорганізацію банківського сектора і підтримку кредитних ліній для розвитку приватного сектора. Великим досягненням стане створення сприятливого середовища для започаткування та розвитку малих підприємств. Це означатиме, що сторони розвиватимуть і зміцнюватимуть співробітництво в галузі промислової та підприємницької політики, таким чином, це покращить бізнес-середовище для всіх економічних суб'єктів, зокрема для малих і середніх підприємств. Сторони співпрацюватимуть з метою реалізації стратегії розвитку малого та середнього бізнесу, досягнення більшої конкурентоспроможності, спрощення правил, стимулювання інновацій, підтримки експортної діяльності, а також сприяння модернізації та реструктуризації, як української, так і промисловості ЄС в деяких галузях [6, с. 9].

Сектор малого та середнього бізнесу має високий потенціал стати основою повторного запуску української економіки. Внесок малого та середнього бізнесу у ВВП становить близько 12%, що досі є досить низьким порівняно з відносно високим числом зареєстрованих компаній. Діяльності більшості МСП концентруються в п'ятьох найбільших містах України, що передбачає значний потенціал для розширення регіональних і місцевих агломерацій в інших частинах цієї порівняно високо урбанізованої країни.

Відтак, новий етап відносин між Україною та ЄС відкриває нові можливості перед українською промисловістю. ЄС запускає низку нових програм спрямованих на підтримку та фінансування у економічний розвиток України. До таких програм належать:

- Програма Горизонт-2020 (Horizon 2020);
- Програма підтримки України задля перезавантаження економіки (EU SURE: EU Support to Ukraine to Re-launch the Economy), яка включає програму підтримки малих та середніх підприємств;
- Програми підтримки малих та середніх підприємств, які у свою чергу включають "Програму підтримки регіонального розвитку України" та "Інвестиційний фонд сусідства".

Крім того, українські промислові підприємства можуть звертатися до вже існуючих інструментів, як наприклад фінансові позики Європейського банку реконструкції та розвитку чи Європейського інвестиційного банку.

При наявності такої кількості проектів технічної допомоги, грантових програм та програм кредитування здавалося б сфера розвитку та реалізації регіональної політики мала б досягти значного прогресу та стимулювати приплив внутрішніх фінансових ресурсів бюджетних чи приватних на цілі регіонального розвитку. Однак на практиці ситуація є менш однозначною і проекти технічної допомоги мають різні ступені успіху, а також ступінь довготривалості отри-

маних результатів. Незважаючи на те, що західні області України географічно більше наближені до ЄС, та й мають досвід в участі у різних програмах прикордонного співробітництва. Якщо проаналізувати діючі проекти ЄБРР для промисловості України, то стає очевидно, що більшість з них були надані для підприємств, розташованих у Києві та Київській області, а ще менша їх частина — для промислового комплексу [15]. Серед 199 проектів ЄБРР, лише 17 припадають на Львівську область, 3 — на Волинську, 2 — на Чернівецьку та 2 — на Івано-Франківську області.

Одним із великих проектів ЄБРР у Львівській обл. є проект модернізації Миколаївського цементного заводу (2011 рік), загальна сума фінансування якого становила 40 млн євро, а позика — 170 млн євро). Основна мета проекту полягала у наближенні викидів заводу до європейських стандартів [11].

Іншим проектом ЄБРР у Львівській області є кредит на 8,5 млн євро для проекту з розвитку вітроенергетики у Львівській області (2015 рік). За даними цієї фінансової установи, проект передбачає створення і розвиток приватної вітрової електростанції в м. Старий Самбір (Львівська область). У повідомленні говориться, що потужність нової вітряної електростанції складе 9,9 МВт. Загальна вартість проекту, який розвиває Karpatskyi Wind LLC, за даними ЄБРР, становить 18 млн євро [9].

На затвердження кредиту ЄБРР для капітальних інвестицій та модернізацію на суму до EUR40 млн чекає виробник листових матеріалів на підставі деревини ТОВ "Кроноспан УА" (Нововолинськ Волинської обл.), що входить до групи Кроноспан. Кошти плануються направити на заміну преса на більш продуктивний, підготовку майданчика до нарощування виробництва і на новий котел на біопаливі. Загальна вартість проекту становить 67 млн євро, з яких 27 млн євро профінансує Кроноспан. Це вже друга позика цього підприємства (перша була надана у 2006 році на суму в 60 млн євро) [10].

У 2006 році ЄБРР також надав кредит дочірній компанії виробника устаткування для ванних кімнат і керамічної плитки Cersanit Group (Польща) Cersanit Invest (Волинська область). Кредит складався з кредиту А на суму 40,4 млн євро, наданого самим банком, і кредиту В на суму 40,4 млн євро, який був синдикований комерційним банком [5].

ЄІВ надає кредити країнам-членам ЄС та іншим 140 країнам світу — так звані країнам-партнерам, а також приватним компаніям. Він тяжіє, головним чином, до країн ЄС, як частини свого мандату, у той час, як видача позик за межі ЄС ґрунтується на цілому ряді угод Спільноти. Традиційно ЄІВ відповідав за інфраструктурні проекти: транспорт, енергетику, промисловість, а тепер він поширює свої інтереси на сферу енергетичної безпеки і стимулювання розвитку приватного сектору.

Більшість позик ЄІВ надаються посередникам (банкам, лізинговим компаніям або фінансовим установам), які у свою чергу дають позики органам місцевої влади або малим та середнім підприємствам для нових інвестиційних проектів обсягом до 25 мільйонів євро.

Як бачимо, серед існуючих проектів участь промислових підприємств Західної України є доволі незначною. Відкриття нових можливостей фінансування в контексті дії ЗВТ створює нові шанси для західних областей України. Більш відкриті кордони створюють можливості для вільного пересування товарів та людей, що позитивно впливає на розвиток територій.

Практика показує, що найбільш успішними є проекти на регіональному (Львівська, Вінницька, Запорізька області) та місцевому рівнях у містах великого або середнього розміру із більш-менш солідним рівнем місцевих фінансових надходжень, а також із керівництвом, яке повністю усвідомлює виклики і можливості розвитку своєї громади та має політичну волю до радикальних змін (Вінниця, Львів). Наявність політичної волі та більш-менш стабільної економічної ситуації (стабільні та відповідальні роботодавці або значний рівень приватної ініціативи) також іноді дає позитивні результати у малих містах (Українка, Енергодар, Славутич, Яремче) [3, с. 306—307].

Використання переваг інтеррегіонального та транскордонного співробітництва є вагомим чинником зміцнення конкурентоспроможності західних регіонів України в умовах посткризового етапу розвитку економіки України та обмеженості державного фінансування програм вирівнювання регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку. У свою чергу, це потребує активізації та підви-

щення ефективності міжрегіонального співробітництва України та ЄС [2, с. 73].

Горизонт 2020 є найбільшою програмою для проведення досліджень та інновацій у ЄС з фінансуванням у майже 80 млрд євро. Програма буде доступною протягом 7 років (2014—2020 рр.). Горизонт 2020 є фінансовим інструментом реалізації флагманської ініціативи Інноваційного союзу Європа 2020, метою якого є зміцнення конкурентоспроможності Європи у глобальному вимірі, її економічне зростання та створення нових робочих місць. Програма "Горизонт-2020" зосередить основне фінансування на трьох пріоритетних напрямках: передова наука, лідерство у промисловості, суспільні виклики.

Однією з компонентів цієї програми є індустріальне лідерство бюджетом приблизно в 17 млрд євро. Тут передбачено фінансування промисловості та ключових технологій, більший доступ до капіталу та підтримка малого та середнього бізнесу.

З підписанням Угоди про асоціацію Україна отримала доступ до цієї програми, оскільки умовою участі є членство в ЄС або асоціація. Мінімальними умовами участі у програмі окрім вищезгаданої є:

- не менше трьох юридичних осіб повинні брати участь у проектах;

- жодні дві з трьох юридичних осіб не можуть бути засновані в одній і тій самій країні-учасниці ЄС або в асоційованій країні;

- усі три юридичні особи повинні бути незалежними одна від одної [1].

Такі умови участі особливо вигідні для промислових підприємств Західної України, адже безпосередня близькість до кодонів ЄС дає змогу краще налагодити партнерські відносини з країнами-членами ЄС.

Програма EU SURE є частиною пакету допомоги ЄС із бюджетом у 110 мільйонів євро, який було ухвалено у квітні 2015 року. Також кошти підуть на зміцнення спроможності українських інституцій і на інфраструктурну допомогу в пріоритетних галузях Угоди про асоціацію, а також на наближення до законодавства ЄС.

EU SURE допомагає розвитку малих та середніх підприємств в різних регіонах України. Вона сприятиме відновленню української економіки, стимулюванню зростання та створенню нових робочих місць. Ця допомога також надаватиметься територіям, що потерпають від конфлікту, і сусіднім регіонам, що залучені до реінтеграції внутрішньо переміщених осіб.

На регіональному рівні EU SURE надаватиме бізнесові консультації та поширюватиме підприємницькі навички серед українських малих і середніх підприємств. Ця допомога здійснюватиметься через центри підтримки бізнесу, чия робота здійснюватиметься у співпраці з Європейським банком реконструкції та розвитку, місцевими бізнес-організаціями, банками та місцевими/ регіональними органами влади. Центри підтримки бізнесу допоможуть підвищити конкурентоспроможність сектору промисловості шляхом підключення місцевих підприємств до мережі місцевих консультантів і міжнародних експертів у відповідній галузі. Бізнес-консультації будуть надаватися відповідно до розміру компанії та складності проблем. Центри також консультуватимуть МСП про можливості доступу до фінансування. Цільові сектори економіки будуть залежати від економічного профілю регіону і їх діяльність повинна бути спрямована (але не обмежена) на наступні ключові сектори: сільське господарство, інновації, вдосконалення надання державних послуг та інфраструктури енергетичної ефективності та зеленого господарства [6, с. 19].

Співпраця України з Інвестиційним фондом сусідства відбувається в рамках регіонального проекту Європейського інструменту сусідства "ЗВТ — Ініціативний Схід", загальна сума якого становить 40 млн євро (2015–2018 роки). Проект має на меті надання підтримки МСП, щоб вони були в змозі фінансувати необхідні інвестиції для дотримання положень Угоди про ЗВТ; досягнути торговельні можливості, які відкриває ЄС перед Україною; а також отримувати вигоду від припливу прямих іноземних інвестицій. Ця програма передбачає створення кредитів на суму приблизно 300 млн євро для нових МСП, що покrije сегмент ринку малого та середнього бізнесу, який не має відповідної фінансової історії або достатнього рівня забезпечення і, таким чином, не може пройти діючі кредитні критерії комерційних банків [6, с. 14].

Програма підтримки розвитку регіональної політики України (5,3 млн євро, 2012 — 2016 рр.) полягає у зміцненні

потенціалу української влади та інших зацікавлених сторін в розробці та реалізації ефективної політики регіонального розвитку. Частина стратегії відноситься до економічного розвитку в цілому і конкретно до розвитку малого та середнього бізнесу. Ця програма поєднана з грантами для місцевих органів влади та неурядових організацій.

## ВИСНОВКИ

Усі вищезазначені програми Європейського Союзу надають новий поштовх для розвитку та модернізації промисловості Західної України, що створить конкурентні переваги українських товарів на ринку ЄС за допомогою наступних інструментів:

- мікrokредитування,
- гарантування кредитів,
- консультативна допомога, навчання з питань підприємства, об'єктів інфраструктури підтримки малого та середнього підприємства
- забезпечення імплементації і впровадження європейських стандартів, необхідних для виходу національних товаровиробників на європейські ринки.

Важливе значення у процесі участі у програмах фінансування ЄС відіграють інформаційні та бізнес центри, які надаватимуть інформацію підприємцям про нові можливості, а також допомагатимуть у зборі необхідної документації. Для цього Україні доцільно використати досвід інституційного забезпечення транскордонного співробітництва в межах євро регіонів на територіях прикордонних регіонів країн ЄС, які є ефективною формою імплементації інституційного середовища Польщі, Чехії, Угорщини та інших постсоціалістичних країн до вимог Спільного доробку ЄС на етапі підготовки до членства в ЄС. Це призведе до зниження рівня асиметрії міжрегіонального соціально-економічного розвитку та підвищення показників якості життя населення

## Література:

1. Горизонт-2020. Наука ближче до суспільства / Національний інформаційний центр зі співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [www.fp7-ncp.kiev.ua](http://www.fp7-ncp.kiev.ua)
2. Потенціал конкурентоспроможності західних регіонів України та проблеми його реалізації у посткризовий період: аналітична доповідь / Волошин В.І., Васильців Т.Г., Мокій А.І. та ін.; Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень. — Львів, 2011. — 98 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [uvp-loda.at.ua/new/dopovid.doc](http://uvp-loda.at.ua/new/dopovid.doc)
3. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики: аналітичний звіт / Проект технічної допомоги ЄС "Підтримка політики регіонального розвитку в Україні". — Київ, 2015. — 341 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [www.surdp.eu](http://www.surdp.eu)
4. Текст Угоди про асоціацію України з ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art\\_id=246581344](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344)
5. Cersanit-invest [Electronic resource]. — Available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/cersanit-invest.html>
6. Commission Implementing Decision on the Special Measure 2015 for Private Sector Development and Approximation in favour of Ukraine to be financed from the general budget of the European Union. 2752 final. — Brussels: European Commission, 2015. — 48 p.
7. EU aid to Ukrainian SMEs: EU SURE at a glance. EU Co-operation news. [Electronic resource]. — Available at: <http://euukrainecoop.com/2015/05/09/eusure/>
8. Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation [Electronic resource]. — Available at: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020>
9. Karpatskyi wind farm [Electronic resource]. — Available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/karpatskyi-wind-farm.htm>
10. Kronospan-UA modernization [Electronic resource]. — Available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/kronospan-ua.html>
11. Lafarge mykolaiv dry line [Electronic resource]. — Available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/lafarge-mykolaiv-dry-line.html>

12. Mapa pomocy Unii Europejskiej udzielonej Polsce w ramach programu Phare 1990 — 2003, ISPA 2000 — 2003 oraz SAPARD / Urząd Komitetu Integracji Europejskiej. — Warszawa: Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 2004. — 60 s

13. Neighbourhood Investment Facility Operational Annual Report 2014. — Brussels: European Commission, 2015. — 44 p.

14. Polska w obliczu integracji europejskiej / [praca zbiorowa / red. Babiak J.]. — Warszawa; Kalisz; Poznan: Instytut Biznesu w Kaliszu, 2003. — 178 s.

15. Project Summary Documents: Ukraine. The official page of the European Bank of Reconstruction and Development [Електронний ресурс]. — <http://www.ebrd.com/work-with-us/project-finance/project-summary-documents.html?1=1&filterCountry=Ukraine>

## References:

1. Natsional'nyy informatsiynyy tsentr zi spivrobitnytstva z YeS u sferi nauky i tekhnolohiy (2015) "Horyzont-2020. Nauka blyzhe do suspil'stva", available from: [www.fp7-ncp.kiev.ua](http://www.fp7-ncp.kiev.ua) (Accessed 20 Jan 2016).
2. Voloshyn, V.I. Vasyl'tsiv, T.H. and Mokiy, A.I. (2011), Potentsial konkurentospromozhnosti zakhidnykh rehioniv Ukrayiny ta problemy yoho realizatsiyi u postkryzovyy period [The potential competitiveness of the western regions of Ukraine and problems of implementation of the post-crisis period], Regional'nyy filial Natsional'noho instytutu stratehichnykh doslidzhen', Lviv, Ukraine.
3. Support to Ukraine's Regional Development Policy (2015) "Regional development and state regional policy in Ukraine: state and prospects for change in the context of global challenges and European standards policy", available at: [www.surdp.eu](http://www.surdp.eu)
4. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2016), "EU-Ukraine Association Agreement", available at: [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art\\_id=246581344](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344) (Accessed 17 January 2016).
5. European Bank of Reconstruction and Development (2016) "Cersanit-invest", available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/cersanit-invest.html> (Accessed 25 January 2016).
6. European Commission (2015), "Commission Implementing Decision on the Special Measure 2015 for Private Sector Development and Approximation in favour of Ukraine to be financed from the general budget of the European Union", Brussels, Belgium
7. EU Co-operation news (2015), "EU aid to Ukrainian SMEs: EU SURE at a glance", available at: <http://euukrainecoop.com/2015/05/09/eusure/> (Accessed 28 January 2016).
8. European Commission (2016), "Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation", available at: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020> (Accessed 27 January 2016).
9. European Bank of Reconstruction and Development (2016), "Karpatskyi wind farm", available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/karpatskyi-wind-farm.htm> (Accessed 25 January 2016).
10. European Bank of Reconstruction and Development (2016), "Kronospan-UA modernization", available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/kronospan-ua.html> (Accessed 25 January 2016).
11. European Bank of Reconstruction and Development (2016), "Lafarge mykolaiv dry line", available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/lafarge-mykolaiv-dry-line.html> (Accessed 25 January 2016).
12. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej (2004), Mapa pomocy Unii Europejskiej udzielonej Polsce w ramach programu Phare 1990—2003, ISPA 2000—2003 oraz SAPARD [Map of European Union aid granted to Poland under the Phare program 1990—2003, ISPA 2000—2003 and SAPARD], Warszawa, Polska.
13. European Commission (2015), Neighbourhood Investment Facility Operational Annual Report 2014, Brussels, Belgium.
14. Babiak, J. (2003), Polska w obliczu integracji europejskiej [Poland in the face of European integration], Instytut Biznesu w Kaliszu, Warszawa; Kalisz; Poznan, Polska.
15. European Bank of Reconstruction and Development (2016) "Project Summary Documents: Ukraine", available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/project-finance/project-summary-documents.html> (Accessed 16 January 2016).

Стаття надійшла до редакції 02.02.2016 р.